



# Srpski opozicioni lider Tomislav Nikolić se pozicionira u Evropi

Savez sa desničarskim populistima u Austriji

**MARKUS ŠNAJDER**

jun 2011.

- Najveća opoziciona partija Srbije, Srpska Napredna Stranka (SNS), koju predvodi Tomislav Nikolić, nakon svog otcepljenja od Srpske Radikalne Stranke 2008. odustaje od političkih rebusa. U Srbiji se predstavila kao proevropska, ali postavlja se pitanje da li se zaista idejno odvojila od partije iz koje je potekla? Prvi odgovor daje javno proslavljeno partnerstvo između Srpske Napredne Stranke i Slobodarske partije Austrije (FPÖ).

Neopaženo od medijske javnosti u Nemačkoj sredinom juna je održan susret srpskog opozicionog lidera Tomislava Nikolića i austrijskog desničara i predsednika Slobodarske partije Austrije (FPÖ) Hajnca-Kristijana Štrahea (Heinz-Christian Strache). Na zajedničkoj konferenciji za štampu u Beču oba vrhunska političara, čije bi partije prema anketama mogle da postanu najjače u svojim zemljama <sup>1</sup>, potpisala su sporazum o partnerstvu, koji za cilj ima stvaranje zajedničkog evropskog pokreta. Cilj je ujedinjavanje „patriotskih i nacionalnih partija“ u Evropi i obavezivanje na program za „više dece“, za „ponovno uspostavljanje socijalnih sistema“ kao i borbu protiv „agresivnog religioznog fanatizma“. Pri tom se deklarirani EU-skeptičar Štrahe nedvosmisleno založio za pristupanje Srbije Evropskoj Uniji. Jedino to bi garantovalo stabilnost na Balkanu, čije su krize uvek predstavljale opasnost po Austriju. Osim toga Štrahe je istakao da je Slobodarska Partija Austrije jedina partija u Austriji koja po pitanju Kosova bez zadržke zauzima istu poziciju kao Beograd. Nikolić se sa svoje strane zahvalio na izjavi da je “Kosovo srce Srbije” zaključkom da bi se Srbi u Austriji pod rukovodstvom Slobodarske Partije Austrije “osećali kao u sopstvenoj zemlji”. O politici Slobodnjaka prema manjinama i strancima, koja je u prošlosti bila predmet žestokih sporova, lider srpskih Naprednjaka dao je izjavu koja ne ostavlja prostor za sumnju – ona je samo pograšno predstavljana. Samo u jednom momentu postalo je neprijatno – kada je Nikolić na pitanje novinara objasnio da ima “negativno mišljenje o Hitleru, bez obzira šta bi o tome rekli moji domaćini.” Očigledno nije bio sasvim siguran u jedinstven stav po ovom pitanju.

Iz ovog javno proslavljenog saveza između Slobodarske Partije Austrije i Srpske Napredne Stranke proističu dva ključna zaključka. S jedne strane Slobodarska partija Austrije nastavlja svoju strategiju stvaranja panevropskog saveza desničarskih populističkih i nacionalnih konzervativnih snaga. To je, kao što će se pokazati, upravo u slučaju Srbije povezano i sa dobrotom na unutrašnjem političkom planu, jer Srbi i oni koji su

poreklom Srbi, a kojih prema procenama ima između 200.000 i 400.000, brojčano čine najznačajniju grupaciju migranata u Austriji. S druge strane, Tomislav Nikolić od osnivanja Srpske Napredne Stranke koja se odvojila od ultranacionalističke Radikalne partije ima naglašeno umerene nastupe i po prvi put na međunarodnom nivou pokazuje javno opredeljenje kojoj političkoj porodici namerava da prikloni svoju partiju.

### Opredeljenje za tabor desničarskih populista: strategija ili nemoć?

Opredeljenje za prošireni tabor desničarskih populista na prvi pogled deluje iznenađujuće. Protekle tri godine Nikolić se izuzetno trudio da se oslobodi imidža nacionaliste tvrdog kova. Otklon prema Evropi, umerene izjave o kosovskom pitanju, koje jedva da su suštinski kritikovale sopstvenu vladu, i na kraju hapšenje ratka Mladića, kao i brojne posete Briselu i tom prilikom izgrađeni kontakti sa birokratskim aparatom Evropske Unije, koji bez sumnje mogu biti od koristi, u izvesnoj meri bivaju anulirani približavanjem političkoj liniji koja zbog svoje prošlosti u velikoj meri ima status izgnanika među evropskim partijskim porodicama. Upravo se Štrahe nedavno dezavuisao na evropskom nivou kada je na konferenciji za novinare u Evropskom parlamentu sa predsednicom francuskog Nacionalnog fronta Marine Le Pen (Marine Le Pen), doslovno izgubio živce i vređao novinare. Povod je bilo pitanje zašto su se političari Slobodarske Partije Austrije u nekim gradovima za vreme izbora uzdržali od ukidanja statusa počasnog građanina Adolfu Hitleru. Parlamentarci Evropske Unije, pripadnici Slobodarske Partije Austrije, su osim toga početkom meseca doživeli neuspeh prilikom neformalnog zahteva za prijem u evroskeptičnu poslaničku grupu EFD (Evropa slobode i demokratije) kojom dominiraju Liga za sever (Lega Nord), Nezavisna partija VB (UK Independence Party) i Danska narodna partija (Dansk Folkeparti). Kao razlog je nezvanično naveden loš medijski imidž Slobodarske Partije Austrije, koji postoji uprkos mnogim sadržinskim podudarnostima. Postavlja se dakle pitanje, kojoj se taktičkoj koristi koja bi mogla da proistekne iz ovog ljujuškanja sa crnim ovcama evropske političke scene, Nikolić nada. Njegova naglašeno umerena

<sup>1</sup>

[http://diepresse.com/home/politik/innenpolitik/646709/Platz-1-FPOe-zieht-in-Umfrage-an-SPOe-und-OeVP-vorbei?\\_vl\\_backlink=%2Fhome%2Fpolitik%2Finnenpolitik%2Findex.do](http://diepresse.com/home/politik/innenpolitik/646709/Platz-1-FPOe-zieht-in-Umfrage-an-SPOe-und-OeVP-vorbei?_vl_backlink=%2Fhome%2Fpolitik%2Finnenpolitik%2Findex.do)

retorika poslednjih godina bila bi primerenija približavanju konzervativnom hrišćansko-demokratskom taboru Evropske Narodne Partije, imajući u vidu da bi se ona s obzirom na svog zvaničnog srpskog partnera, Demokratsku Stranku Srbije Vojislava Koštunice, koji je po pitanju nacionalizma i evroskepse odavno prohujao pored Nikolića, sigurno pokazala otvorenom za savezništvo sa naglašeno proevropskom desničarskom partijom. Možda se radi i o tome da Nikolić nedovoljno barata veštinom koju je savezna kancelarka dovela do savršenstva, a to je da stvari sagledava sa njihovog završetka – na šta bi mogao da ukazuje njegov bizarni štrajk glađu od pre nekoliko nedelja.

### Dugoročna politička lojalnost

Verovatnije od prethodne pretpostavke je to da je Nikolićeva poseta Beču poslužila dugoročnoj političkoj lojalnosti. Alijansa sa Štraheom ne predstavlja ad hoc odluku, već izraz dugotrajne prethodne saradnje između dva vrhunska političara. Tako je Štrahe još 2008. putovao u Srbiju i uz prisustvo medija se sastajao sa Nikolićem koji je tada još bio predsednik Radikalne Partije. Nju je predsednik Slobodarske Partije Austrije tada nazvao duhovno srodnom partijom, sa posebnim naglaskom na njenu kritički orijentisanu perspektivu prema Evropskoj Uniji i globalizaciji.<sup>2</sup> Nikolićevi ideološki obrti koji ostavljaju bez daha, a koji su nakon toga usledili, nisu ni po čemu uticali na savezništvo sa Slobodarskom Partijom Austrije. Odmah posle odcepljenja Srpske Napredne Partije Nikolić je ponovo potražio kontakt sa svojim bečkim istomišljenikom. Od tada je došlo do više susreta između predstavnika obe partije i na kraju do zasedanja u bečkom hotelu Bristol, kojem su prisustvovali visoki partijski zvaničnici. Tom prilikom svoja izlaganja imali su i predstavnici drugih partija iz Srbije (NS, SPO), Republike Srpske (SDS) i Crne Gore (NOVA). Prisustvo srpskog ambasadora u Beču, koji je držao zaključno izlaganje, pokazuje da osim Srpske Napredne

Stranke i zvanična Srbija ume da ceni prosrpski stav Slobodarske Partije Austrije.<sup>3</sup>

Razlog zašto je Štraheova Slobodarska Partija Austrije od 2008. očigledno bez ikakvih ograda prihvatila proevropski politički preokret Nikolića mogao bi se potražiti u implilcitnom razumevanju neophodnosti postojanja takve vrste ideološke okretnosti. I sam Štrahe je svoju partiju nakon raskida sa Jergom Hajderom (Jörg Haider) izlagao raznim obrtima, koji ni u njegovoj partiji, a ni među biračima nisu prouzrokovali nikakvu štetu. Spoljnopolitička alijansa sa Nikolićem se oslanja i na unutrašnju političku logiku. Od 2008. godine Slobodarska Partija Austrije je priznala austrijske Srbe kao politički relevantnu grupaciju. U jednom bečkom novinskom izdanju Štrahe je izjavio: "Da, ja sam prijatelj Srba"<sup>4</sup>, što je imalo odjeka u javnosti. Aktivnosti u pridobijanju glasova birača išle su čak dotle, da se vođa Slobodnjaka za potrebe izbornih plakata slikao sa brojanicom, tradicionalnom pravoslavnom molitvenom narukvicom. Osim toga Slobodnjaci su se kao jedina parlamentarna grupa glasno na ulicama Beča protivili priznanju Kosova, jer pokrajina predstavlja „prsrpsko područje“, čije bi odvajanje bilo jednako "diktatu protiv Srbije". Štraheova strategija nije promašila cilj. Nakon sprovedenog istraživanja iz 2010. godine rezultat je bio taj da je Slobodarska Partija Austrije kod svih drugih grupacija migranata izrazito manje omiljena nego što predstavlja prosek u čitavoj državi, dok je kod Austrijanaca koji vode poreklo sa područja bivše Jugoslavije, od čega većinu čine Srbi, dobila 27%<sup>5</sup> i tako postala druga po snazi posle socijaldemokrata.

### Islam kao neprijateljska slika jača od antisrpskog resentimenta: Alijansa za spas hrišćanskog zapada

Za partiju, čija je namačka nacionalna prošlost bila povezana sa jakim antislovenskim resentimentom i koja otvoreno u predizbornoj kampanji igra na kartu neprijateljstva prema strancima, ovo predstavlja iznenađujući rezultat. Pre nego što je

<sup>2</sup>

[http://diepresse.com/home/politik/innenpolitik/364103/Outlaw-s-unter-sich\\_Der-serbophile-HC-Strache](http://diepresse.com/home/politik/innenpolitik/364103/Outlaw-s-unter-sich_Der-serbophile-HC-Strache)

<sup>3</sup> <http://www.fpoe.at/news/detail/news/fpoe-unterstuetzung-fuer-das/?cHash=d04db15bc67e8e61044eccb6c433693e>

<sup>4</sup> <http://www.dasbiber.at/node/268>

<sup>5</sup> <http://www.profil.at/articles/1023/560/270314/freundschaft-fpoe>

Štrahe odjednom otkrio srbofiliju Slobodnjaci, kao uostalom ni iko u Austriji, teško da su mogli da se zagreju za Srbe. Jerg Hajder je do kraja voleo da vidi sebe kao zaštitnika hrvatskih ratnih zločinaca, a svoje političke i ekonomske odnose negovao je sa katoličkom Hrvatskom, koja je sa stanovišta desničara mnogo bolje mogla da funkcioniše kao bedem odbrane hrišćanskog zapada, nego što je to slučaj sa bilo komunističkom bilo pravoslavnom, ali prema Nemcima uvek neprijateljski raspoloženom Srbijom.

Ovakvo gledište premenilo se tek nakon 11. septembra i s obzirom na ideološko potiskivanje multikulturalizma u javnim debatama. Kada su stranci u prvom redu postali muslimani, srpski doseljenici su se pretvorili u one koji sa nama dele "našu zajednicu vrednost". Tako je Hajnc-Kristijan Štrahe objavio da su "istorijske nesuglasice između Austrije i Srbije prevladane". Sada je potrebno nastupati zajedno protiv "preteće islamizacije" i u cilju spašavanja „našeg evropskog hrišćanskog zapada”.<sup>6</sup> Zahvaljujući ovoj novoj zajedničkoj slici neprijatelja moguće je prevladati dosadašnje protivrečnosti koje postoje između Austrije i Srbije, tako da se na spoljopolitičko savezništvo može odgovoriti i na unutrašnjem planu. Stav stanovništva srpskog porekla, koji je i dalje tradicionalan, konzervativan i, kao što je to u dijaspori uobičajeno, nacionalistički obojen, može se opisati ka ovrlo otvoren prema ovom strateškom otklonu Slobodarske Partije.<sup>7</sup> Konflikti puni religioznog naboja na Kosovu i u Bosni daju svoj doprinos uspehu antimuslimanske propagande.

Quo vadis SNS? U kojoj meri je umereni kurs prethodnih godina verodostojan?

Savezništvo između FPÖ i SNS govori o povećanoj meri sposobnosti za kreiranjem prekograničnih saveza među nacionalističkim partijama. Osim

<sup>6</sup> <http://www.dasbiber.at/node/268>


<sup>7</sup> [http://www.integrationsfonds.at/wissen/integration\\_im\\_fokus/integration\\_im\\_fokus\\_ausgabe\\_42009/service/so\\_sehen\\_uns\\_die\\_serben/](http://www.integrationsfonds.at/wissen/integration_im_fokus/integration_im_fokus_ausgabe_42009/service/so_sehen_uns_die_serben/)

nacionalnih ciljeva uočljiva je evropeizacija strategije. Nova zajednička slika neprijatelja, islam, koja je na unutrašnjem planu okrenuta protiv muslimanskih manjina i zajednica doseljenika, a na spoljašnjem protiv pristupanja Turske Evropskoj Uniji, vodi do prevladavanja tradicionalnih neprijateljskih predstava – u slučaju Slobodarske Narodne Partije u pitanju je antislovenski i prema strancima neprijateljski obojen resentment, a u slučaju Srpske radikalne Stranke u pitanju je strah od nemačko-austrijske hegemonije. Ono što je ranije bio nacionalni štit od moderne, kapitalizma i globalizacije, sada se evropeizuje tako što se "duhovno-kulturni identitet Evrope" stavlja u poziciju koja stoji nasuprot neprijateljski nastrojenoj kulturnoj i spoljnoj opasnosti.<sup>8</sup>

Ono što u slučaju Slobodarske Partije Austrije izgleda kao jasno razvijana i potpuno promišljena desničarsko-populistička strategija,<sup>9</sup> kod Srpske Napredne Partije deluje nespretno. Razlog treba potražiti i u tome što partija još uvek nema formulisan partijski program, kao ni konkretne izjave o tome u čemu se sastoji njihova politička različitost u poređenju sa postojećom vladom. U prvom redu se kritikuje korumpiranost vlasti – ali u bitnim pitanjima, kao što je odnos prema NATO, ekonomska politika, Kosova, politika prema susedima i manjinama jedva da se mogu ustanoviti značajnije razlike. Čak ni po pitanju podele Kosova, što je nedavno ministar unutrašnjih poslova Dačić uveo kao mogućnost, Nikolić nije imao jasan stav. S jedne strane on takvo rešenje kritikuje jer krši Ustav Srbije, a s druge strane je u tome prepoznao mogućnost za uspostavljanje novog dijaloga. Antimuslimansko raspoloženje i resentment protiv Brisela, što Štrahe naravno neguje, su srpskom lideru opozicije u godinama nakon njegovog zaokreta strani. Na spoljopolitičkom planu ovaj savez sa Slobodnjacima stoga šalje fatalan signal. Ukoliko Nikolić, kao što se činilo, ikada bude sledio

<sup>8</sup> Andreas Mølzer: FPÖ i Evropa: <http://www.andreas-moelzer.at/index.php?id=62>

<sup>9</sup> Štrahe je u decembru 2010. čak putovao za Izrael i tamo sa drugim evropskim desničarskim populistima potpisao izjavu o zaštiti jevrejske države od fundamentalističkog islama. Navodno odustajanje od antisemitskog resentimenta koji je među Slobodnjacima i dalje raširen bio je razlog za unutarpartijska raslojavanja. Vidi i: FPÖ-političari u poseti Izraelu: Neprijateljstvo prema islamu jače od antisemitizma <http://www.br-online.de/bayern2/zuendfunk/zuendfunk-politik-thema-fpo-israel-ID1292584727005.xml>



strategiju da se Evropi preporuči kao umerena, odgovorna alternativa Borisu Tadiću i vladajućoj koaliciji, onda je tome nakon svog bizarnog štrajka glađu ovim već drugi put stao na put. Onaj ko Štrahea u Austriji smatra neodgovornim, trebalo bi i njegovog istomišljenika iz Beograda da posmatra sa velikim podozrenjem.

#### **O autoru**

Markus Šnajder (Marcus Schneider) je asistent na projektima fondacije Fridrih Ebert u Beogradu



Stavovi navedeni u ovoj publikaciji ne predstavljaju obavezno i stavove Fondacije Fridrih Ebert.

Friedrich-Ebert-Stiftung | Odeljenje za srednju i istočnu Evropu  
Hiroshimaastraße 28 | 10785 Berlin | Deutschland

Odgovoran:  
Stefan Dehnert, Odeljenje za jugoistočnu Evropu

Tel.: ++49 (0)30/ 269 35-7742  
e-mail: [Stefan.Dehnert\[at\]fes.de](mailto:Stefan.Dehnert[at]fes.de)  
[www.fes.de/international/moe](http://www.fes.de/international/moe)

Porudžbine/Kontakt:  
[Info.moe@fes.de](mailto:Info.moe@fes.de)